

Sabohat SHUKUROVA,
Qarshi davlat universiteti katta o'qituvchisi, (PhD)

O'zDJTU professori, Filologiya fanlari doktori X.Paluanova taqrizi asosida

JON STEYNBEKNING "G'AM-TASHVISHLARIMIZ" ROMANIDA INSON MA'NAVIYATI VA ERKI, SHAXS PSIXOLOGIYASI VA XARAKTERI HAMDA UNING O'ZBEK NASRI NAMUNALARI BILAN MUSHTARAKLIK JIHATLARI

Annotatsiya

Mazkur maqolada, nobel mukofoti sovrindori, romanlari jahon adbiyotining durdonalari hisoblangan Jon Steynberkning o'zbek adabiyotshunosligi durdonalari bilan o'xshash va farqli jihatlari keltirilgan. Yozuvchining asarlari dunyodagi ijtimoiy-siyosiy muxitni real voqealarga asoslagan xolda badiiy bo'yoqlar orqari tasvirlash maxorati, o'z obrazlarini yorqinlik bilan tasvirlashiga yo'l ochgan. Yozuvchi asarlaridagi badiiy ruh, vatan madhi, shaxs erkinligi kabi ma'naviy g'oyalar o'zbek yozuvchisi Nazar Eshonqulning o'z romanlarida tasvirlagan realizm, majoz va poetik uslublar bilan mushtarakdir.

Kalit so'zlar: "G'am tashvishlarimiz", "Javohir", siyosiy-ijtimoiy g'oyalar, vatanparvarlik, romannavis adiblar.

JOHN STEINBECK'S NOVEL "OUR SORROWS" DISCUSSES HUMAN SPIRITUALITY AND WILL, PERSONAL PSYCHOLOGY AND CHARACTER, AS WELL AS ASPECTS OF COMMONALITY WITH EXAMPLES OF HIS UZBEK PROSE

Annotation

In this article, the similarities and differences between the masterpieces of Uzbek literary studies and the novels of John Steinberg, the winner of the Nobel Prize, whose novels are considered masterpieces of world literature, are presented. While the author's works are based on the real events of the social and political environment of the world, the artist's ability to describe his images with artistic colors opened the way for him to portray his characters with brilliance. Spiritual ideas such as bad spirit, national anthem, personal freedom in the writer's works are common with the realism, figurative and poetic styles described by the Uzbek writer Nazar Eshanqul in his novels.

Key words: "Our discountant", "The Pearl", political and social ideas, patriotism, novelist writers.

В РОМАНЕ ДЖОНА СТЕЙНБЕКА «НАШИ ПЕЧАЛИ» НА ПРИМЕРАХ ЕГО УЗБЕКСКОЙ ПРОЗЫ РАССМАТРИВАЮТСЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКАЯ ДУХОВНОСТЬ И ВОЛЯ, ЛИЧНАЯ ПСИХОЛОГИЯ И ХАРАКТЕР, А ТАКЖЕ АСПЕКТЫ ОБЩНОСТИ

Аннотация

В данной статье представлены сходства и различия шедевров узбекского литературоведения и романов Джона Стейнберга, лауреата Нобелевской премии, романы которого считаются шедеврами мировой литературы. Хотя произведения автора основаны на реальных событиях общественно-политической среды мира, умение художника описывать свои образы художественными красками открыло ему возможность с блеском изображать своих персонажей. Духовные идеи, такие как злой дух, национальный гимн, свобода личности, в творчестве писателя перекликаются с реализмом, образным и поэтическим стилями, описанными узбекским писателем Назаром Эшанкулом в его романах.

Ключевые слова: «Наш дисконтант», «Жемчужина», политические и социальные идеи, патриотизм, писатели-романисты.

Jon Steynbek nafaqat Amerika adabiyotida, balki jahon adabiyotida ham yirik romannavis yozuvchilardan biri hisoblanadi. Uning yuksak badiiy san'atkorlikka asoslangan adib sifatidagi mavqeyi adabiyot olamida sotsial-ijtimoiy, maishiy-psixologik romanlar muallifi sifatida namoyon bo'ladi. 1961-yili yorug'lik yuzini ko'rgan "G'am-tashvishlarimiz" romani – adibning so'nggi yirik asari. 1962-yilning kuzida Jon Steynbekka adabiyot bo'yicha xalqaro Nobel mukofoti beriladi.

Nobel mukofoti qo'mitasining bu haqdagi qarorida shunday deyiladi: "Jon Steynbek bu mukofot bilan yuksak realistik va puxta badiiy jozibadorlik bilan omuxtalangan nasriy uslubdagi ijodi uchun taqdirlandi. Chuqur hamdardlik tuyg'usi, kinoyaviy yumor hamda sotsial pafos bilan bog'liq asarlarida adib hamisha xo'rangan, miskin bechoralar va muhtoj kambag'allar himoyachisi sifatida ko'zga tashlanadi".

Yana bu tarixiy qarorda Nobel mukofoti berilishida ayniqsa "Nafrat uchquni", "G'am-tashvishlarimiz" romanlari, "Javohir", "Sichqonlar va odamlar haqida" nomli qissalarining

ahamiyati muhim rol o'ynaganligi, bular Jon Steynbek ijodining xarakterli namunalari ekanligi maxsus ta'kidlangan.

"G'am-tashvishlarimiz" romani o'z xarakter mohiyatiga ko'ra, ijtimoiy-siyosiy, maishiy-psixologik asar sanaladi. Yozuvchi do'sti Paska Kovichga maktubida mazkur roman romantik-badiiy nasrning yirik ko'lamli namunasi ekanligini izohlab beradi.

Odatda, Jon Steynbek asarlarining aksariyat voqealari, obrazlari uning o'z tug'ilib o'sgan vatani Kaliforniya, Salinas vodiysi bilan bog'liq bo'lgan. "G'am-tashvishlarimiz" romani voqealari esa qadimiy arxitektura va madaniyatga ega yangi Angliya shaharchasi muhiti bilan bog'liq. Asar qahramonlari ham Steynbekning avvalgi asarlaridagi kabi bechora va kambag'al kishilar emas. Roman markazida yangi Angliya shahrining asoschilaridan biri bo'lgan madaniyatli, kasbi bo'yicha me'mor kishi, uning oilasi yaqin atrofidagi ezgu niyat odamlar timsoli tasvirlanadi.

Roman markazida turgan Iten Allen Xouli – tashqi tomondan madaniyatli, tartibli, siyosiy-ijtimoiy jihatdan shakllangan obraz. Ammo uning asosiy maqsadi – avvalo

o'zining shaxsiy foydasi, boy-badavlat bo'lib olish yo'llarini izlashdan iborat. Bu faylasuf adibning AQShda barcha narsa pul-mablag' bilan o'lchanishi kabi ijtimoiy karyeraning shakllanayotganligi bilan aloqador qarashlari va realistik talqinga doir hayotiy haqiqat in'ikosi hisoblanadi. Taniqli amerikalik adabiyot tanqidchisi Maksvell Geysparning "Bugungi kunda pul bizning milliy zamonamizda barcha narsaning asosi va yashash manbasi bo'lib bormoqda." degan qaydi ayni "G'am-tashvishlarimiz" romani g'oyaviy-ijtimoiy pafosining o'zagini belgilagan. Bu asarning juda tezda ommalashib, qayta-qayta nashr etilishiga sabab bo'lgan omillardan sanaladi.

Jon Steynbek har qanday jiddiy, qaltis yoki murakkab siyosiy-ijtimoiy g'oyalar, jarayonlar haqida fikr yuritganda, shunga muvofiq kishilar timsolini yaratganda ham o'zining shakllangan yengil yoki kinoyaviy, achchiq yoki falsafiy yumoridan unumli foydalanadi. "G'am-tashvishlarimiz" kabi sarlavhasining qoyilishidanoq ancha og'ir va tashvishli muammolar talqiniga bag'ishlanganligi ma'lum bo'ladigan roman tizimida ham bu maroqli va qiziqarli uslub o'zini namoyon etgan. Buni hatto asarning boshlanish qismlaridanoq, Iten Allen Xoulining xotini Meri Xouli o'rtasidagi do'stona hazilomuz munosabatlaridanoq ko'rish mumkin.

Yozuvchi o'z qahramoni Itenning hayvonlar bilan munosabatlari jarayonida ham erk, ma'naviy, insoniy qiyofa, orzu-umidlar kabi masalalar atrofida qarashlarini ifodalaydi. Masalan, Itenning "Men turibman-u uyimga qarayapman. Oldingi zamonlarda qurishni bilganlar" so'zlarida imoratsozlik sohasining muammosiga tanqidiy daxl qilayotgani ma'lum bo'ladi. Oldingi zamonlarda qurilgan imoratlarining ancha sifatligi, puxtaligi ta'kidlanayotganligi ma'lum. Keyingi musobaqa asosida shiddat bilan bunyod etilayotgan imoratlarining esa ancha-muncha sifatsizligini kinoyaviy tarzda aytayotganligini anglash mumkin. Taraqqiyot, sarmoya yuksalgani sari, odamlarda ochko'zlik, oz mehnat bilan ko'p narsaga erishish istagi, balki nafs o'vorali oshib boraverishi kabi ijtimoiy muammo adib diqqat markazida turganligini sezish mumkin.

Iten Xouli bank rahbari Beyker bilan yaqinlashib, asta-sekin uning ishonchiga kirib olarkan, tegishli mafiya guruhi bilan bankdan katta miqdorda pul o'g'irlaydi. Yozuvchi bu bilan noteng zamon, chalkash va noodatiy siyosat odamlarni jinoyatchiga aylantirishini badiiy sferada asoslagan.

Jon Steynbek yoshlar, jumladan, farzandlar ma'naviyatida o'z yurtini, o'z tug'ilib o'sgan go'shasini sevish ruhida tarbiyalash masalasiga alohida e'tibor qaratish muhimligini hech qachon unutmaydi.

Romanning ko'p o'rnida bu masala talqini hisobga olingan. Masalan:

"G'am-tashvishlarimiz" qanchalik jiddiy sotsial yoki falsafiy roman bo'lmasin, baribir uning tarkibida oilaviy saodat, er-xotinning o'zaro mehrli munosabatlari tasviri ham yetakchilik qilib, asarning hayotbaxshlik mohiyatini ta'minlagan:

Sotsial-ijtimoiy pafosning kundalik oilaviy-maishiy hayot bilan uyg'unlikdagi talqinlari "G'am-tashvishlarimiz" romaniga xos xususiyatlardan biri hamdir. Yozuvchi siyosiy mojarolarsiz, ijtimoiy talqin to'plarsiz ham sotsial masalalar talqiniga erisha olgan. Aslidayam har qanday sotsial-ijtimoiy muammolar oila, yashash va kundalik turmush bag'ridan unadi.

"G'am-tashvishlarimiz" romanini mulohazalar-mushohadalar asari desa ham bo'ladi. Davr manzaralari, siyosiy-ijtimoiy voqelik sevimli er-xotin Meri va Iten xayollari, o'lchovlari, reja-niyatlari bilan istifoda etilishi uning o'ziga xos ijtimoiy-psixologik yaratma mohiyatini belgilagan.

Iten mushohadalaricha, Meri oila, ro'zg'or, farzandlar uchun naqadar kuyunchak. Unga pul to'lash kerak emas, pul

kerak, ammo bu pul – yangi kiyim uchun, bolalarini bilimdon qilish uchun, muhimi, do'st-dushman oldida boshini tik ko'tarib yurish uchun. Va muhimi, pul bo'lsa, mening o'zim va oilam oldida uyalib-tortinmasligimni o'ylab-qayg'urish uchun pul lozim deb biladi, xolos.

Jon Steynbek diqqat markazidagi muhim masalalardan, ma'naviy-axloqiy niyatlardan biri – bu oqila ayol sabr-toqati qiyinchilik va yetishmovchiliklardan balandda bo'lishi bilan bog'liq. Bu masala ham yana uning eri Iten mulohazalari, o'ylovlari tarkibida namoyon bo'ladi: "Olamning chodog'i" – ramziy obrazli ifoda. Bu – ma'naviyat o'lchovi, qadimgi did va aql-idrok majmuyi deb qaralishi mumkin. Qadimgi buyumlar ota-bobolarga xizmat qilgan noyob osori-atiqalar kabi qadrlil narsalarga sadoqat – ma'naviy mo'tadillikka da'vat mazmuniga ega.

Saranjom-sarishta Merining tozalikka e'tibori – kitoblarning chang-chungsiz asrashi, ularning bir tartibda, rangiga qarab joylashtirilishi tarzida o'zini namoyon etgandir. Va anglashiladiki, xonadon vakillari iqtisodiy nochorlikka qaramasdan, hayot mazmuni, ma'naviy yuksaklik ibratlari jamuljam bo'lgan kitoblarni mehr va ixlos bilan mutolaa qilishadi.

Oilada farzandning – Iten va Merining o'g'li Allenning "Men Amerikani nima uchun yaxshi ko'raman?" mavzusida yozgan inshosi besh g'olib orasida yutuqqa erishishi bu oila ma'naviy yetukligi nishonasi sanaladi.

Yozuvchi bu xarakterli hodisa orqali ma'naviy karyera har qanday yetishmovchilik hukmron muhitdan baland bo'lishini, aslida ma'naviy hayot shunday oddiylik bag'rida nash'u ma'no topishini ta'kidlaydi. Boylikni, uni qayerga qo'yishini bilmaydigan oilaviy davralarda o'z yurtini Allende odmi oila farzandi sevgan kabi sevishlari dargumonligi o'z-o'zidan ayondir. Demak, tug'ilgan yurtning boyligi, to'kis maishiy shart-sharoiti, milliard-milliard dollarlari uchun emas, balki uning hech narsaga alishish mumkin bo'lmagan mehri, qadri uchun jon-dildan sevishgina ma'naviy yetuklik fazilati sanaladi. Beixtiyor Hadisi sharifda aytilgan "Vatanni sevmok iymondandir" degan ilohiy fikr yodga tushadi. Abdurauf Fitrat "Vatan – sajdagohim" deb bilgan.

"G'am-tashvishlarimiz" romanining, umuman, Jon Steynbek ijodining fazilatlaridan biri – qahramonlariga xos falsafiy mushohadakorlik bilan bog'liq.

Iten jiddiy mushohadalarning ma'naviy-axloqiy yetuklikka xizmat qilishini o'ylaydi. Shu ma'noda "G'am-tashvishlarimiz" romanining markazida turgan yetakchi masalalardan asosiysi – bu ma'naviyat haqida ekanligini ta'kidlash mumkin bo'ladi. Asar so'ngida Iten insholar tanlovida g'olib bo'lgan o'g'li Allen Xoulining daftarlarining ko'p joyida yog'li qora qalam bilan takror-takror qayd qilgan, katta-katta harflar bilan yozgan "Men Amerikani sevaman" degan shior ma'nosidan qalb so'zlarini o'qib, naqadar zavqlanishiga, naqadar faxrlanishiga guvoh bo'lamiz.

Adabiyotshunos olimi Natalya Leonova ta'kidlaganidek, "Jon Steynbek o'z ijod olamida yetakchi mohiyatni tashkil etadigan ma'naviy-axloqiy masalalarni o'z vatani Kaliforniya odamlari va manzaralari, fermerlari yoki oddiy ishchi-xizmatchilari talqini, sotsial-ijtimoiy muammolar negizida yuksak badiiy san'atkorlik bilan talqin etishni ijod uslubiga aylantirgan edi". Bunga "G'am-tashvishlarimiz" romanining g'oyaviy-poetik salmog'i ham yorqin isbot bo'la oladi.

Jon Steynbek ijodiy izlanishlariga xos fazilatlar umuminsoniy ma'naviy-axloqiy masalalar, badiiy mahoratdagi jozibali pafos, syujet yoki kompozitsiya, eng muhimi, inson erki masalalari bilan ijodiy mushtarakliklar o'zbek nasri vakillari ijodida ham e'tiborni tortadi.

Nazar Eshonqulda uning dadil izlanishlari bilan jahon nasri namunalari xos fazilatlar in'ikosini kuzatish mumkin.

Adabiyotshunos Feruza Burxonova dissertatsion tadqiqotida Nazar Eshonqul ijod evolyusiyasini izchil kuzatib, shunday nazariy xulosalarga kelgan: "Nazar Eshonqul realistik tasvir usulini romantika, sentimentallik, simvolik ifoda yo'sinlari bilan boyitadi. Hayotiy voqealar bilan xayoliy hodisalarni falsafiy-majoziy mazmun bilan uyg'unlashtiradi. Xususan, "Maymun yetaklagan odam", "Sharpa", "Evolutsiya", "Bahouddinning iti" kabi asarlarida bu jihat yaqqol ko'rinadi".

Olima iste'dodli adib Nazar Eshonqulning tasvirlash uslubiga xos bo'lgan yetakchi xususiyat ularda manzaralar, detallar, ranglar, tovushlar, hidlar, vayronalar tasviri, suratlar va boshqa poetik unsurlar metaforiklik kasb etib, katta badiiy mazmunni ifoda etishni alohida ajratib ko'rsatadi. Bu jihatdan Nazar Eshonqul ijodiy izlanishlarida muhim o'rin egallaydigan "Go'ro'g'li yoxud hayot suvi" romani alohida ajralib turadi. Roman istiqloq davri navqiron ijodkorlari faoliyatida muhim mavzu – mustabid tuzum davridagi xalqning boshi egik, mutelik fojialarini ko'rsatish g'oyasi bilan bog'liq. Muallifning asar muqaddimasidagi so'zida aytishicha, bu roman 90-yillarda yaratilgan, ammo uni e'lon qilishga shoshilmagan. Nihoyat, xulosaga keladiki, "devorini zax bosgan, insonning botiniy quvvatini so'rish evaziga yashagan tuzumning badbo'y hidlari anqib turgan" romanini chop etishga qaror qiladi.

Asar boshida "Go'ro'g'lining tug'ilishi" dostonidagi keltirilgan "Aytam yetgaymikan, enajon, zorimni, Yurakda g'amim ko'p, ichda zanglarim!.." degan Go'ro'g'li monologidan olingan, "Gilgamish" dostonidan olingan "... Hayot suvin izlab o'tdi Gilgamish" kabi epigraflar mazmunan mustabid sho'ro tuzumi davrida yashagan mute, erksiz insonning g'amgin hayot manzaralarini eslatadi va asar aynan o'sha erksiz bandalarning g'amgin hayotidan bahs yuritishini anglatadi. Romanda qahramonlar ismi-sharifi yashirilgan bo'lib, ular bosh harflari bilan talqin etilgan. Bu majoziy usul sovet davridagi mute, erksiz inson timsolini nomsizlik bilan umumlashtirish, balki, bu davrda barcha aholi muteligini anglatish va ta'kidlash maqsadiga xizmat qiladi.

E'tibor bersak, Jon Steynbek "G'am-tashvishlarimiz" romanida kapital va biznes-foydavi muhitidagi oddiy amerikalik kishilarning mute, tushkun hayotini bir qadar ochiqchisiga tasvirlagan. Shu bilan birga, ma'naviyatning, insoniy fazilatlarining barcha narsadan ustunligini va muhimligi g'oyasini ulug'lash maqsadini ko'zlaganligiga guvohmiz.

Nazar Eshonqul romanida esa, mustabid tuzum bandalari qiyofasi bir qadar yopiq-yashirin, ramzlar, majoziy poetika og'ushida talqin etishga harakat qilingan. Mutelik va erksizlik timsoli bo'lgan bechora inson N. deb ataladi. Roman boshlanishidanoq uning bunday tushkun hayoti namoyon bo'ladi.

Yozuvchi rahbarning kimligini, nomini, hatto vazifasiniyam ochiq aytmaydi. U mustabid tuzum timsoli, xalqni mute va qaram holda saqlaydigan yakkahokim rahbar, xolos. Aniqlik, sovuqqon, ma'naviyatsiz rahbarning modeli.

Behchora N.ni rahbarning o'z huzuriga chaqirtirgani atrofdagilar uchun hayratli hodisa. Chunki rahbar har kimniyam chaqirmaydi, har kim bilan maslahat-kengash ham qilmaydi. Oddiy xodimni rahbarning chaqirtirishi, demak, bu bechora uchun misoli bayram ekanligi atrofdagi katta-kichikning ham bayrami. Bu manzara insonni oddiy odam o'rindayam ko'rmagan mustabid siyosat portretining muhim qirasi.

Rahbar huzuriga kiradiganlar o'ziga, sochiga, kiyimboshiga jiddiy e'tibor berishi lozim. Behchora N. ham shoshapisha sartaroshxonaga yo'l oladi.

"Rahbar sinchkov odam, – dedi sartarosh unga soqolini qirtishlayotanda. – Orastalikni yaxshi ko'radi. O'zi har kuni ikki marta soqol oldirishga chaqiradi. Aynan bugun chaqirishining ham xosiyati bor.

Navbatda turgan ikkita xodim bu fikrga so'zsiz qo'shilganday, baravariga bosh iring'ab tasdiqlashdi."

Darhaqiqat, atrofdan katta-kichik xodimlar uchun bechora insonga ko'rsatilayotgan iltifot bayram shodligidek holat edi. Sartaroshxona eshigidan mo'ralab turgan odamlarning endilikda rahbar e'tiboriga loyiq ko'rilgan bandadan ham hayiqayotganliklari, shuningdek, unga behad havas qilayotganliklari ham ma'lum edi.

Ishxonasidagi sheriklar N.ga rahbarini maqtashini, hamma ishlar joyida ekanligini bildirishini qayta-qayta ta'kidlashadi.

"N. hadiksirab qabulxonaga chiqqanda, kotiba oynaga qarab o'ziga oro berib o'tirardi: U N.ga o'g'irilib ham qaramaydi. N. esa uning o'zini bamaylixtir tutishidan shu yerda bo'lib turishim zarur ekan, deb o'ylaydi. Odatda qabulxonaga rahbarning imzosi kerak bo'lgan va tanishish shart hujjatlarni olib kirib turishar, hamma ham yurak betlab kiravermasdi. Kotiba hamon pardozi qilishda davom etardi. Qabulxona ikki bo'lmadan iborat edi. Birinchi bo'lmada katta eshik yoniga kursilar terib qo'yilgan, bundan tashqari, xiyla katta, ikki kishi ham yotsa bo'ladigan, kirgan odamni yotishga undaydigan suyanchig'i baland maxfil turar, uning bir yonboshiga rahbarnikimi yoki kotibanikimi, yuvinish payti kiyiladigan xalat tashlab qo'yilgandi. Uzun va viqorli qo'shqanotli eshik yopiq turardi. Demak, yordamchi ham shu yerda. Eshik yordamchining xonasiga olib chiqadi, deb tushuntirgandi sartarosh. Undan keyin rahbarning xonasiga kiriladi. Kotiba esa keldi-ketdini belgilab turuvchi shunchaki xodim. Rahbar bilan bog'liq ishlarining hammasi yordamchisi orqali bitadi. Agar yordamchi N.ni taklif qilibdimi, demak, rahbarning qabul qilishi aniq. Xonaning havosi bo'g'iq, ustiga-ustak upa-elik, atir hidi kelib turardi. Bu bo'lma qabulxonadan ko'ra har qanday mahal har qanday erkakni qabul qilishga mushoq turgan ayolning yotog'iga o'xshardi. Devorda esa turli jadvallar, idoraning turli bo'lim va shu balarining telefon raqamlari, yana N. tushunmaydigan qandaydir yozuvli ustunlar bor edi."

Sirli-majoziy hodisotlar yetakchilik qiladigan romanda N.ning poyezd ostida qolib o'lganligi haqidagi gazetada berilgan yanglish xabar uning qiziqarliligini yanada oshirgan. Hatto o'zi o'lmagan bandani o'zi ishtirokidagi motam marosimini o'tkazib, dafn etadilar.

Muallif majoziy uslubdan foydalanib, mustabid tuzum mutasaddilarining bechora odamlar erki, qiziqishi bilan mutlaqo ishi-dardi bo'lmaganligi kabi sovuqqon, iblisona mohiyatni talqin qilishga erishgan. Behchora N.ning o'zining tirikligini, uyam jamiyat odami ekanligini jon uzib tushuntirishga urinishi befoydali.

Tirik odamning o'ldiga chiqarilishi asli gazetada bosilgan yanglish xabar bilan bog'liq. N. hammomga kirganda hamyoni va hujjatlarini o'g'irlab ketishgan. O'g'ri poyezd tagida qolib o'lgan, o'g'irlangan hujjatlarni ko'rib, bu N.ni o'lganga chiqarishga asos bergan. Gazetaning oxirgi sahifasida shunday holatda o'lganlar xabari bosiladi.

Rahbar N.ni o'lganlar ro'yxatiga qo'shib, o'miga yangi xodimni ishgayam tayinlaydi. Rasmiyatchilik, qog'ozbozlik, tirik shaxsga emas, balki quruq qog'ozga, yolg'on ma'lumotga ishonish – mustabid tuzum xususiyatlaridan biri.

Yozuvchining o'zi roman avvalidagi so'zboshida aytganidek, bu shafqatsiz realizm asosida yaratilgan asar har satridan o'sha sobiq mustabid tuzumning zax bosgan, chirigan, yovuz basharasi ko'rinib turadi, badbo'y hidi anqib turadi. Va yana ma'lum bo'ladi, bu kabi olchoq jamiyatda ma'naviyatning o'rni, hatto nomi ham bo'lmaydi. Aksincha, bor ma'naviyat, ma'naviy qadriyatlar ham mahv etiladi. Chunki yovuzlikka, aldovga, adolatsizlikka asoslangan jamiyat, bunday jamiyatning olchoq yetakchilari uchun odam qadri, ma'naviyatdek ulkan qudrat dushman hisoblanadi.

Bular "Go'ro'g'li yoxud hayot suvi" kabi majoziy, sirli-g'aroyib, retrospektiv uslub asosida yaratilgan realistik roman mohiyatidan kelib chiqadigan hayotiy va ijtimoiy xulosalar hisoblanadi.

Ta'kidlash joizki, istiqlol davrida shakllangan yangi dunyoviy o'zbek adabiyotining jasoratli navqiron ijodkorlari o'z asarlarida sobiq mustabid davr illatlarini poetik ko'lamda ochib tashlashda ancha dadil izlanishlar olib bora boshladilar.

Nazar Eshonqul mustabid tuzum kirdikorlarini fosh etish, istiqlol qadriga yetish va uni jon-dili bilan himoya etish sari da'vatkorlik niyatlarini "Go'ro'g'li yoxud hayot suvi" romanida yanada batafsil va poetik yuksaklik bilan talqin etdi.

Slovak romannavis adibi Branko Chopich o'z tajribasi, yozuvchilik izlanishlari va ijodkorning vazifalari bilan bog'liq holda shunday yozadi: "Men yozuvchi sifatida o'z yurtim va xalqimning Ikkinchi Jahon urushida fashizmga qarshi mardona kurashgan va endilikda farovon hayot, tinch-osuda yashash, o'zi va jahon ahlining ham erki va tegishli huquqi

uchun fidokorona harakat qilayotganligini yorqin tasavvur qilaman. Albatta, men ham izlanishlarim bilan shu kurash jabhasida ma'naviy-axloqiy va estetik qarashlarim, harakatlarim bilan faol ishtirok etishimni kanda qilmayman". Branko Chopich ijod ahlining vatan va xalq oldidagi tub vazifalari, mas'uliyati haqida mazmunli fikrlagan. Darhaqiqat, har bir so'z san'atkori urush yoki ezilgan xalqning erki haqida yozadimi, baribir, u shu xalqning ma'naviy yuksalishi, farovon hayotga intilishi, noyob o'y-xayollari, ezgu maqsadlari haqida bevosita qayg'uradi.

Jon Steynbek va Nazar Eshonqul kabi taniqli yozuvchilarning romanlarida, jumladan, "G'am-tashvishlarimiz", "Go'ro'g'li yoxud hayot suvi" romanlarida olg'a surilgan va chuqur badiiy tahlil qilingan inson erki va ma'naviyat masalalarining mukammal yechimlari ham Branko Chopich fikrlari va vazifalariga munosibligi bilan o'ziga xos ahamiyat va mashhurlik kasb etadi.

ADABIYOTLAR

1. Тўраев Д. Ўзбек романларида бадий тафаккур ва маҳорат муаммоси. – Тошкент: Университет, 2001;
2. Тўраев Д. Ҳаёт манзаралари. – Тошкент: Akademnashr, 2016. 412 б
3. Холбеков М.Н. XX аср модерн адабиёти манзаралари. Мақолалар тўплами. "Мумтоз сўз", Тошкент, 2013.
4. Шарафиддинов О. Модернизм жўн ҳодиса эмас. – Т.:Шарк, 2004.
5. Эшонкул Н. Ижод фалсафаси. –Т: Akademnashr, 2018. – 89 б.
6. Бурханова Ф. Муаллиф адабий-эстетик қарашлари ва ижодий параллелизм (Назар Эшонкул ва Улуғбек Ҳамдам ижоди мисолида): Филол. фан. бўйича фалсафа д-ри... дисс. автореф. – Тошкент, 2019;
7. Ганиева О. Жон Стейнбек ҳамда Одил Ёкубов асарларида инсон ва жамият муносабатларининг тасвирланиши. филология фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)диссертацияси автореферати. – Бухоро, 2021.
8. Тўраев Д. Ҳозирги ўзбек романларида бадий тафаккур ва маҳорат муаммоси (60–80-йиллар). – Филол. фан.д-ри... дисс. – Тошкент, 1994. 312-б.
9. Чулиева Н. Ижодкор маҳорати ва жанр поэтикаси (Назар Эшонкул қиссалари мисолида): Филол. фан. фалс. докт. ...дисс. – Қарши, 2020.
10. Стейнбек Ж. Собрание сочинений в шести томах. – М.,1989. 566-б.
11. Стейнбек Ж. Карвон // Жаҳон адабиёти, 1997 йил, 3-сон.
12. Стейнбек Ж. Одамлар ва сичконлар // Жаҳон адабиёти, 2014 йил 11-сон.
13. Стейнбек Ж. Одамлар ва сичконлар. Икки пардали драма. "Жаҳон адабиёти" журнали, 2014, 11-сон.
14. Стейнбек Ж. Ҳайбатли тоғлар. – Тошкент: Маънавият, 1963. 212-б.